

USMON NOSIR SHE’RLARIDA HAYOTIYLIK TALQINI

Odiljonov G’anisher Akramjon o’g’li

Toshkent gumanitar fanlar universiteti

O‘zbek tili va adabiyoti yo‘nalishi 1-bosqich talabasi

Fayzullayeva Maftuna Odil qizi

Ilmiy rahbar. TGFU “Pedagogika va tillar” kafedrasida katta o‘qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20283939>

Annotatsiya

Mazkur maqolada Usmon Nosir she’riyatida hayotiylik talqini badiiy jihatdan tahlil qilinadi. Shoir ijodida inson ruhiyati, erkinlik, muhabbat, vatanparvarlik va hayot haqiqati o‘ziga xos badiiy vositalar orqali ifoda etilgan. Maqolada Usmon Nosir she’rlarining g‘oyaviy-badiiy xususiyatlari, poetik mahorati hamda hayotiy ruhning aks etishi ilmiy asosda yoritiladi.

Kalit so‘zlar: Usmon Nosir, she’riyat, hayotiylik, lirika, badiiy tasvir, vatan, muhabbat.

Annotation

This article provides an artistic analysis of the interpretation of vitality and realism in the poetry of Usmon Nosir. In the poet’s works, the human psyche, freedom, love, patriotism, and the truth of life are expressed through distinctive artistic devices. The article scientifically examines the ideological and artistic features of Usmon Nosir’s poetry, his poetic mastery, and the reflection of a life-affirming spirit in his works.

Keywords: Usmon Nosir, poetry, vitality, lyric poetry, artistic imagery, homeland, love.

Adabiyotshunos Ozod Sharafiddinov ta’kidlaganidek: “Haqiqiy she’riyat inson qalbining eng nozik va murakkab kechinmalarini badiiy haqiqat darajasida ifoda eta oladi.” (Sharafiddinov O. *Ijodni anglash baxti*. – Toshkent: Sharq, 2004. – 112-bet). Mazkur fikr Usmon Nosir she’riyatining mazmun-mohiyatini ochishda muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki shoir ijodida inson qalbi va hayot haqiqati yuksak poetik mahorat bilan aks ettirilgan.

Usmon Nosir she’riyatining eng muhim xususiyatlaridan biri — undagi hayotiylik va samimiyatdir. Shoir voqelikni sun’iy bo‘yoqlarsiz, tabiiy va haqqoniy tarzda tasvirlaydi. Uning she’rlarida inson qalbining eng nozik kechinmalari, quvonch va iztiroblari hayotiy obrazlar orqali ifoda etiladi. Shoir lirik qahramoni hayotni sevadi, yashashdan zavq oladi va insoniy tuyg‘ularni ulug‘laydi. Usmon Nosir she’rlarida insonning ichki dunyosi ruhiy-psixologik jihatdan chuqur tahlil qilinadi. Ayniqsa, sog‘inch, armon, umid va iztirob kabi holatlar o‘quvchi qalbiga kuchli hissiy ta’sir ko‘rsatadi. Shoirning samimiy uslubi uning she’rlarini xalq ruhiga yaqinlashtiradi. U murakkab falsafiy fikrlarni ham sodda va ravon ifodalashga muvaffaq bo‘lgan. Shu jihatdan Usmon Nosir she’riyati xalqchil ruh va yuksak badiiylik uyg‘unligining yorqin namunasidir.

Vatan va erkinlik mavzusining badiiy talqini

Usmon Nosir ijodida Vatan mavzusi markaziy o‘rinlardan birini egallaydi. Shoir Vatan obrazini inson hayotining eng oliy qadriyati sifatida tasvirlaydi. Uning she’rlarida ona yurtga muhabbat, xalq taqdiri uchun qayg‘urish va milliy iftixor tuyg‘ulari chuqur ifoda etilgan. Shoir uchun Vatan — nafaqat tug‘ilib o‘sgan makon, balki insonning ma’naviy tayananchi va ruhiy qudrati timsolidir. Shu bois uning she’rlarida Vatanga sadoqat va fidoyilik g‘oyalari kuchli poetik ruh bilan aks etadi. Erkinlik mavzusi ham Usmon Nosir lirikasining asosiy g‘oyaviy yo‘nalishlaridan biridir. Shoir inson erki, hur fikr va ozod yashash g‘oyalarini ulug‘laydi. Uning she’rlaridagi jo‘shqin ruh va isyonkor kayfiyat shoirning erkinlikka bo‘lgan intilishini yaqqol namoyon etadi. Usmon Nosirning

erkinlik haqidagi qarashlari inson sha'ni va qadr-qimmatini ulug'lash bilan chambarchas bog'liqdir. Shu sababli uning asarlari nafaqat badiiy, balki ma'naviy-estetik ahamiyatga ham ega.

Muhabbat va inson ruhiyatining poetik ifodasi

Adabiyotshunos Naim Karimov Usmon Nosir ijodi haqida quyidagi fikrni bildiradi: “Usmon Nosir she'riyati jo'shqin ruh, samimiyat va hayotiy kechinmalarning tabiiyligi bilan o'zbek lirikasida alohida o'rin egallaydi.

(Karimov N. *XX asr o'zbek adabiyoti tarixi*. – Toshkent: O'qituvchi, 1999. – 287-bet). Bu fikr shoir she'rlaridagi hayotiylik va hissiy ta'sir kuchini yaqqol ifodalaydi. Muhabbat mavzusi Usmon Nosir she'riyatida alohida badiiy-estetik qiymat kasb etadi. Shoir muhabbatni inson qalbining eng go'zal va pokiza tuyg'usi sifatida talqin qiladi. Uning she'rlarida muhabbat inson hayotini ma'noli qiluvchi, qalbni ezgulikka yetaklovchi kuch sifatida tasvirlanadi. Shoir sevgi kechinmalarini nihoyatda nozik psixologik tasvirlar orqali ifoda etadi. Muhabbat bilan bog'liq sog'inch, hijron, sadoqat va armon holatlari she'rlarda tabiiy va ta'sirchan aks ettiriladi. Bu esa Usmon Nosir lirikasining hissiy-estetik ta'sir kuchini yanada oshiradi. Usmon Nosir inson ruhiyatini tasvirlashda ham katta mahorat ko'rsatadi. U inson qalbidagi murakkab hissiyotlarni obrazli ifodalar orqali yoritadi. Shoirning psixologik tasvirlari samimiyligi va tabiiyligi bilan ajralib turadi.

“Yurak” she'rida hayotiylik va inson ruhiyati talqini

Usmon Nosir ijodida inson qalbi va ruhiy kechinmalarini tasvirlash alohida o'rin tutadi. Shoirning “Yurak” she'ri bu jihatdan uning eng ta'sirchan asarlaridan biri hisoblanadi. Mazkur she'rdagi inson qalbi, hayotga muhabbat, kurashchanlik va ruhiy iztiroblar yuksak poetik mahorat bilan ifoda etilgan.

She'rning markazida “yurak” obrazi turadi. Shoir yurakni oddiy biologik a'zo sifatida emas, balki insonning ruhiy qudrati, his-tuyg'ulari va yashashga bo'lgan intilishining ramzi sifatida tasvirlaydi. Bu obraz orqali insonning ichki dunyosi va murakkab ruhiy holatlari ochib beriladi. Usmon Nosir she'rdagi kuchli hissiylik va jo'shqin ruh yaratishga erishadi. Lirik qahramon yurakka murojaat qilish orqali o'zining ichki iztiroblari, orzu-armonlari va hayot haqidagi qarashlarini ifodalaydi. She'rdagi ritorik murojaatlar va emotsional ohang kuchli bo'lib, bu holat asarning ta'sirchanligini oshiradi.

Shoirning:

“Yurak, sensan mening sozim,

Tilimni nayga jo'r etding.”

misralarida yurak inson ijodining, his-tuyg'ularining va ruhiy olamining markazi sifatida talqin qilinadi. (Usmon Nosir. *Tanlangan asarlar*. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1983. – 146-bet).

Shoir yurakni ilhom manbai, insonni yashash va kurashishga undovchi kuch sifatida ko'rsatadi. Ushbu misralarda poetik obrazlilik va musiqiylik uyg'unlashgan. She'rning yana bir muhim jihati — undagi hayotiylikdir. Shoir insonning quvonch va iztiroblarini tabiiy hamda samimiy tarzda ifodalaydi. Lirik qahramon hayotning murakkab sinovlariga qaramay, yashash va kurashishdan voz kechmaydi. Bu esa she'rning optimistik ruhini belgilaydi. She'rdagi psixologizm ham kuchli namoyon bo'ladi. Shoir inson qalbidagi ichki kechinmalarni chuqur ruhiy tahlil asosida yoritadi. Sog'inch, iztirob, umid va qat'iyat kabi tuyg'ular she'rdagi tabiiy hamda ta'sirchan ifoda topgan. Badiiy jihatdan qaraganda, she'r metafora, o'xshatish va jonlantirish kabi tasvir vositalariga boy. Ayniqsa, yurak obrazining ramziy ma'noda qo'llanishi asarning falsafiy mazmunini kengaytiradi. She'rning ohangdorligi va ritmik tuzilishi esa uning estetik qiymatini oshiradi. Shunday qilib, “Yurak” she'ri Usmon Nosir she'riyatidagi hayotiylik, inson ruhiyati va badiiy

mahoratning yorqin namunalaridan biridir. Ushbu asarda shoir inson qalbining murakkab kechinmalarini yuksak poetik mahorat bilan tasvirlashga muvaffaq bo'lgan.

Shoirning badiiy mahorati va poetik xususiyatlari

Usmon Nosir she'riyati o'zining yuksak poetik mahorati bilan ham alohida ahamiyatga ega. Shoir badiiy tasvir vositalaridan unumli va mahorat bilan foydalanadi. Ayniqsa, metafora, o'xshatish, sifatlash va ramziy obrazlar uning she'rlarida keng qo'llaniladi. Shoirning poetik tili sodda, ravon va musiqiy ohangdorlikka boydir. Bu esa uning she'rlarini o'qish va idrok etishni yengillashtiradi. Shu bilan birga, Usmon Nosir she'riyatida hissiylik va obrazlilik uyg'un holda namoyon bo'ladi. Usmon Nosir she'rlarining yana bir muhim jihati — ritm va ohangdorlikdir. Shoir she'rlarida musiqiylik kuchli bo'lib, bu holat asarlarning ta'sirchanligini oshiradi. Uning she'rlari o'quvchi qalbida kuchli estetik zavq uyg'otadi. Shoir ijodida poetik sintaksis va emotsional ifoda vositalari ham muhim o'rin tutadi. Takrorlar, ritorik murojaatlar va kuchli his-hayajon ifodalovchi vositalar she'rlarning ruhiy ta'sirini yanada kuchaytiradi.

Usmon Nosir she'riyatining o'zbek adabiyotidagi o'rni

Usmon Nosir o'zbek milliy she'riyatining rivojlanishida muhim rol o'ynagan ijodkorlardan biridir. U o'z ijodi orqali o'zbek lirikasiga yangi ruh, yangi poetik tafakkur va yuksak badiiylik olib kirdi. Shoirning asarlari keyingi avlod ijodkorlari uchun ham mahorat maktabi vazifasini o'tadi. Uning she'riyatidagi samimiyat, jo'shqinlik va insonparvarlik g'oyalari bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Usmon Nosir ijodi o'zbek adabiyotida romantizm va realizm unsurlarining uyg'unlashgan yorqin namunasi sifatida baholanadi. Shoirning poetik merosi milliy adabiyotimiz taraqqiyotida muhim estetik hodisa hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, Usmon Nosir she'riyatida hayotiylik talqini yuksak badiiy mahorat va chuqur falsafiy mushohada asosida ifoda etilgan. Shoir inson ruhiyati, muhabbat, Vatan va erkinlik mavzularini samimiy hamda ta'sirchan tarzda yoritishga muvaffaq bo'lgan. Usmon Nosir she'rlari o'zining jo'shqin ruhi, teran mazmuni va hayot haqiqatlarini haqqoniy aks ettirishi bilan o'zbek adabiyotining nodir durdonalaridan biri hisoblanadi. Shoir ijodi bugungi kunda ham yosh avlodni vatanparvarlik, insoniylik, erksevarlik va ezgu qadriyatlarga sodiqlik ruhida tarbiyalashda muhim ma'naviy manba bo'lib xizmat qiladi. Shu bois Usmon Nosirning boy poetik merosini o'rganish va targ'ib etish o'zbek adabiyotshunosligining dolzarb vazifalaridan biri bo'lib qoladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Adabiyot nazariyasi / N. Karimov, B. Sarimsoqov. – Toshkent: O'qituvchi, 2004. – 320 b.
2. Hotam Umurov. Badiiy ijod asoslari. – Toshkent: O'zbekiston, 2001. – 240 b.
3. Naim Karimov. XX asr o'zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O'qituvchi, 1999. – 512 b.
4. Ozod Sharafiddinov. Ijodni anglash baxti. – Toshkent: Sharq, 2004. – 384 b.
5. Usmon Nosir. Tanlangan asarlar. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1983. – 285 b.
6. Vali Qayum. Usmon Nosir poetikasi. – Toshkent: Fan, 2007. – 224 b.